
**“Ga naar je
meesteres terug,”
zei de engel van
de HEER, “en
wees haar weer
gehoorzaam.”**”

(GENESIS 16:9)

De HEER heeft gehoord hoe zwaar Hagar te lijden heeft als slavin van Sarai. Maar in plaats van Hagar voorgoed te bevrijden, stuurt Hij haar terug naar haar meesteres. Waarom maakt Hij geen einde aan het ellendige slavenbestaan van deze vrouw?

Hagars Ketikoti

Ferdinand Bol, *Hagar en de engel*

Leenmoeder

Sarai weet het zeker: zij zal geen kind meer krijgen. God zelf heeft het zo gewild; Hij houdt haar moederschoot gesloten (Gen. 16:2). Daarom doet zij Abram een voorstel tot een oplossing. Hij moet maar proberen een kind te verwekken bij haar slavin, Hagar. In die tijd maakten meer vrouwen gebruik van een slavin als een soort leenmoeder. Jakobs vrouwen Rachel en Lea zouden later hetzelfde doen. Bovendien had de HEER tot nu toe nooit met zoveel woorden beloofd dat Sarai zelf het leven zou schenken aan een kind. Abram zou een lijfelijke zoon en ontelbare nakomelingen krijgen (Gen. 15:4-5). Over de rol van Sarai daarin had God niets gezegd. Je zou je dus kunnen afvragen of Hij zijn belofte misschien via een andere vrouw wilde vervullen. Overigens lijkt het er niet op dat Gods belofte Sarai op dat moment erg bezighield. Zij rept er met geen woord over en Abram evenmin. Het enige waarover Sarai het heeft, is haar begrijpelijke verlangen om zelf nageslacht te krijgen. Nu volstrekt duidelijk is dat haar eigen lichaam daar niet voor kan zorgen, moet het maar via Hagar. Dat is het doel van haar voorstel aan Abram: 'Misschien kan ik door haar nakomelingen krijgen' (vers 2).

Egyptische toestanden

Abram geeft gehoor aan het voorstel van zijn vrouw. Hij heeft gemeenschap met Hagar en zij wordt zwanger. Sarai's opzet lijkt te slagen. Het gaat echter mis wanneer Hagar zich realiseert dat zij iets gaat doen wat Sarai niet kan: Abram een kind schenken. Op dat moment verliest Sarai in Hagars ogen al haar aanzien als Abrams vrouw en haar eigen meesteres. De schuld daarvoor wentelt Sarai op Abram af: 'Voor het onrecht dat mij wordt aangedaan ben jij verantwoordelijk.' De HEER, zo zegt ze, moet maar als rechter optreden, tussen haar en hem (vers 5).

Abram wacht het oordeel van God niet af. Hij gaat ook niet met Sarai in discussie. Hij trekt zijn handen van Hagar af en zegt tegen Sarai dat zij met Hagar mag doen wat haar goeddunkt. Ook al verwacht Hagar een kind van hem, zij is en blijft Sarai's slavin, over wie zij vrijelijk kan beschikken (vers 6a).

Sarai profiteert maximaal van de haar geboden ruimte. Het blijft gissen wat zij Hagar precies aandoet. In elk geval gaat het om een slechte, vernederende behandeling. Het doet niet onder voor wat Abrams nakomelingen later in Egypte zal overkomen. In Genesis 15:13 zegt de HEER tegen Abram, dat zijn

nakomelingen slaven zullen worden in een vreemd land en dat zij daar vierhonderd jaar lang *onderdrukt* zullen worden. De Hebreeuwse tekst beschrijft daar de toekomstige onderdrukking van de Israëlieten met precies hetzelfde woord als dat waarmee Genesis 16:6 Hagars lot aanduidt ('het leven zwaar maken', NBV). Je komt het opnieuw tegen in Exodus 1:11-12, in verband met de dwangarbeid waarmee de koning van Egypte de Israëlieten afbeult.

Wat Sarai Hagar aandoet, lijkt dus een afspiegeling van wat eeuwen later met Israël gaat gebeuren. Hagar was van Egyptische afkomst. Als slavin ondergaat zij in Abrams huishouding dezelfde ellende als later zijn nakomelingen in haar geboorteland. Die werden door God daaruit bevrijd. Had Hij dat dan ook niet met Hagar moeten doen?

Terug naar af

Wat Hagar van Sarai moet verduren, is zo ondragelijk dat zij besluit ervandoor te gaan. Zij vlucht de woestijn in. Daar wacht haar als zwangere vrouw een volstrekt onzekere toekomst. Maar een andere uitweg ziet zij niet. In die wanhopige toestand treft de HEER haar aan, vertegenwoordigd door

zijn engel. Hij spreekt haar aan als slavine van Sarai (vers 8a). Dat is zij dus nog steeds, volgens Hem. Zij is als vrouw aan Abram gegeven (vers 3) en draagt een kind van hem. Toch is zij daarmee niet op één lijn met Sarai komen te staan. Voor de HEER blijft Sarai de enige die met recht Abrams vrouw genoemd kan worden (zie Gen. 17:15,19).

Hagar weerspreekt de engel van de HEER niet. Op zijn vraag waar zij vandaan komt, geeft zij als antwoord: 'Ik ben gevluht voor Sarai, mijn meesteres' (vers 8b). Zij stemt dus in met de manier waarop de engel haar positie tegenover Sarai typeert. Over de slechte behandeling die Sarai haar heeft laten ondergaan, zegt zij niets. Roert zij dat liever niet aan omdat zij dan ook zal moeten vertellen dat zij Sarai niet langer als haar meesteres respecteert? De engel vraagt niet verder door. In plaats daarvan stuurt hij Hagar terug naar haar meesteres. Hij voegt daaraan toe: 'En laat je onderdrukken onder haar beide handen' (vers 9b, eigen vertaling). Dat grijpt terug op vers 6: 'Nou, jouw slavine is in jouw hand'; 'en Sarai onderdrukte haar, waarop zij van haar weg vluchtte.' Stelt de HEER haar daarmee niet opnieuw bloot aan mishandeling, misschien nog wel erger dan de eerste keer ('beide handen' in vers 9 in plaats van 'hand' in het enkelvoud in vers 6)? Deert Hem dat dan niet?

Glorieuze toekomst

God heeft wel degelijk oog voor Hagars lijden. Dat erkent zij ook zelf nadat de engel van de HEER uitgesproken is: 'heb ik hier niet Hem gezien die naar mij heeft omgezien?' (vers 13). Maar de oplossing die God biedt, is een andere dan de bevrijding van Hagar uit de

handen van haar meesteres. Hij reageert op de vernederende toestand waarin Hij haar aantreft met beloften over haar nageslacht en het kind dat zij verwacht (vers 10-12).

Hagar zal heel veel nakomelingen krijgen, 'zo veel dat ze niet te tellen zullen zijn'. Die belofte zal haar eerste vervulling krijgen in de geboorte van haar kind. Dat zal een zoon zijn, die zij Ismaël moet noemen. Zijn naam, die 'God hoort' betekent, zal haar altijd herinneren aan Gods aandacht voor haar deerniswekkende lot.

Zal deze Ismaël de zoon van Abram zijn die al Gods beloften erft? Dat is nog maar de vraag. De engel beschrijft Ismaël als 'een wilde ezel van een mens'. Hij zal met al zijn verwanten in onmin leven. De engel zegt niets over het land Kanaän als toekomstig bezit van deze zoon van Abram. En van iemand die met iedereen ruzie heeft, kun je moeilijk verwachten dat hij tot een zegen zal zijn voor de mensen om hem heen, zoals God Abram in het vooruitzicht stelde (Gen. 12:3).

Dat neemt niet weg dat Gods eerste belofte voor Hagar zeer indrukwekkend is. Het is dezelfde belofte als Abram ontving in Genesis 15:5: ontelbaar veel nakomelingen. Hagar blijft Sarai's slavine. Tegelijkertijd wenkt haar een glorieuze toekomst.

Dienstbaarheid

Ketikoti, de dag van de afschaffing van de slavernij, breekt voor Hagar nog niet aan. Zij moet terug naar haar meesteres en zich buigen onder haar handen. Enkele eeuwen later bevrijdt God de Israëlieten van de slavernij en onderdrukking in Egypte. Voor hen stelt Hij de regel in dat zij een weggelopen slaaf niet mogen

uitleveren aan zijn meester (Deut. 23:16). Paulus doet het iets anders: hij stuurt de weggelopen slaaf Onesimus wél terug naar zijn eigenaar, Filemon. Alleen krijgt deze dan veel meer terug dan hij verloren had: niet meer een slaaf, maar een geliefde broeder (Filem. :12,16). De slavernij wordt in de Bijbel zelf niet definitief afgeschaft. Evengoed is Ketikoti het zeker waard gevierd te worden. Onze houding tegenover slavernij is echter niet het punt waar het in Genesis 16 om gaat. Hier zie je een God die oog heeft voor de onderdrukking die iemand in Abrams huis moet ondergaan. Ook al is zij maar een slavine en heeft zij zelf mede schuld aan haar lot, Hij komt haar te hulp.

Sarai bedacht een plan om voor nakomelingen te zorgen. Abram ging erin mee, zonder God daarbij te betrekken. Toch schuift God de zoon die dan geboren wordt, niet aan de kant, als iemand zonder toekomst. Hagar en Ismaël mogen meebouwen aan het ontelbare nageslacht dat God Abram wil geven. Tegelijk blijft Sarai voor God Abrams enige vrouw en Hagar haar slavine. Als het dan toch zijn bedoeling is dat Sarai zelf het leven geeft aan een kind, zal er een wonder moeten gebeuren. Hagars onderwerping aan Abrams vrouw houdt de deur daarnaartoe open.

Hagar wacht een prachtige toekomst, als zij accepteert dat dit Gods wil is. Dus wanneer zij net zoiets doet als die dochter van Abraham, die zou zeggen: 'Zie, de dienstmaagd des Heren; mij geschiedde naar uw woord' (Luc. 1:38, NBG-1951). Dat geeft echt bevrijding, nog groter en mooier dan die van Ketikoti. ■